Turkish Studies *Language and Literature*

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 597-610

DOI: 10.29228/TurkishStudies.22922

ISSN: 2667-5641

Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info / Makale Bilgisi

✍ *Received/Geliş:* 19.04.2019

✓ *Accepted/Kabul:* 10.06.2019

✍ *Report Dates/Rapor Tarihleri:* Referee 1 (22.05.2019)- Referee 2 (05.05.2019)

This article was checked by iThenticate.

ROMANTİK BİR VİYANA KUŞATMASI YAHUT ADALET AĞAOĞLU'NUN OSMANLI TARİHİNE YAKLAŞIMI

*Samet KARA**

ÖZ

Tanzimat döneminden itibaren romanlarda kendisine yer bulan tarih; 1990 sonrası Türk romanında sosyal ve siyasal alanlardaki değişimler ile dünya edebiyatındaki gelişmeler yazarların değişen algı dünyaları düzleminde edebiyatımızda kendisine yer bulmaya başladığında birtakım değişikliklere uğramıştır. Bu değişimlerin başında tarihin bir araç olarak kullanılarak oluşturulmak istenilen “milli kimlik” anlayışından vazgeçilmesi gelmektedir. Postmodern yazarlar, romanlarında bir arka fon olarak kullandıkları tarihi “milli” çizgiden uzaklaştırarak özellikle Yeni Tarihselci anlayışın da etkisiyle sıradan kurgusal kahramanlar vasıtasıyla resmi tarihin boşlukta bıraktıklarını düşündükleri sosyal ve kültürel hayatı ön plana çıkartarak tarihi yeniden yazma düşüncesini tatbik etmeye çalışmışlardır. Bunu yaparken de olayları “gerçek” yerine “gerçeklik” çerçevesinde ele alırlar. Gerçek olma vasfını yitiren “tarih”, romanda kurgulanan postmodern bir “oyun”un parçası haline dönüştürülerek okurun da romanın gerçeklik atmosferine bürünmeleri sağlanmaya çalışılır. Adalet Ağaoğlu da “Romantik/Bir Viyana Yazı”nda bireyin iç dünyasını “tarih” izleği etrafında sözü edilen postmodern bir edayla kurmuştur. Tarih öğretmeni Kâmil Kaya’nın dersleri bağlamında ele alınan tarih, Kâmil Kaya’nın özel hayatından hareket edilerek kurulan oyunun bir parçası haline getirilmiştir. Adalet Ağaoğlu, derslerini tarihe hayal unsurlarını katarak anlattığı için öğrencileri tarafından “hayalci hoca” olarak vasıflandırılan Kâmil Kaya’nın “barok” düşünce yapısının bir parçası olması dolayısıyla hayranı olduğu ve görmeyi çok istediği Viyana ile olan duygusal bağı üzerinden tarihe yönelmekte ve Osmanlı tarihinden de bu doğrultuda malzemeler bulma noktasında yararlanmaktadır.

* Dr., MEB, E-posta: sametkara29@hotmail.com

Anahtar Kelimeler: Adalet Ağaoğlu, Romantik/Bir Viyana Yazı, Postmodern Tarihi Roman, Yeni Tarihseçilik.

THE SIEGE OF A ROMANTIC VIENNA OR ADALET AĞAOĞLU'S APPROACH TO OTTOMAN HISTORY

ABSTRACT

Beginning from the Tanzimat Period, history which has taken place in novels, has undergone a number of changes when the developments in world literature and the changes in social and political fields after 1990 have started to be involved in our literature with the changing perception of authors in Turkish novels. Foremost among those changes is renouncing the understanding of “national identity” which is desired to be formed by using history as a tool. Postmodern authors who use the history as a background have digressed from the “national” idea that was seen in the historical novels of the first periods. That was caused by the facility of The New Historicist understanding which features the social and cultural life through the fictional characters that didn't even take place in formal history before. Postmodern authors approach to the facts within the context of “reality” instead of “real”. “History”, which has lost the facility of being real, has been turned into a part of postmodern “game” fictionalized in novels and the aim is to make the reader be accustomed to the atmosphere of reality that is formed. Accordingly in “Romantik/ Bir Viyana Yazı” Adalet Ağaoğlu forms the inner world of the person around the history theme with the postmodern understanding that is mentioned. The history which is dealt as part of History teacher Kamil Kaya's lessons becomes the part of a game that is connected to the private life of Kâmil Kaya. Adalet Ağaoğlu features the “baroque” mentality of Kâmil Kaya who is known as “dreamy teacher” by his students. Therefore Kâmil Kaya desires to see his dream city Vienna. Adalet Ağaoğlu wants to rewrite the history by finding out new arguments from Ottoman history through that emotional connection between Kâmil Kaya and Vienna.

STRUCTURED ABSTRACT

Beginning from the Tanzimat Period, history which has taken place in novels, has undergone a number of changes when the developments in world literature and the changes in social and political fields after 1990 have started to be involved in our literature with the changing perception of authors in Turkish novels. Foremost among those changes is renouncing the understanding of “national identity” which is desired to be formed by using history as a tool. Postmodern authors who use the history as a background have digressed from the “national” idea that was seen in the historical novels of the first periods. That was caused by the facility of The New Historicist understanding which features the social and cultural life through the fictional characters that didn't even take place in formal history before. Postmodern authors approach to the facts within the context of “reality” instead of “real”. “History”, which has lost the facility of being real, has been turned into a part of postmodern

“game” fictionalized in novels and the aim is to make the reader be accustomed to the atmosphere of reality that is formed. Accordingly in “Romantik/ Bir Viyana Yazı” Adalet Ağaoğlu forms the inner world of the person around the history theme with the postmodern understanding that is mentioned. The history which is dealt as part of History teacher Kamil Kaya’s lessons becomes the part of a game that is connected to the private life of Kâmil Kaya. Adalet Ağaoğlu features the “baroque” mentality of Kâmil Kaya who is known as “dreamy teacher” by his students. Therefore Kâmil Kaya desires to see his dream city Vienna. Adalet Ağaoğlu wants to rewrite the history by finding out new arguments from Ottoman history through that emotional connection between Kâmil Kaya and Vienna.

According to the New Historicism understanding, the process of writing history begins after the selection and sorting process like literature.

This, naturally, raises both the claim that the boundaries between history and literature should be dealt with together and the claim that history does not carry objective reality. In this context, according to the New Historians, it is impossible to know the “truth” expressed by this event precisely and objectively to reflect “truths” about a historical event by looking at the historical texts in our hands. Within the scope of these features, according to the New Historicism understanding, history cannot go beyond the activity of interpretation although the objective determination of events is accepted. Someone who has been researching a historical event is actually carrying out this effort within the framework of a thought that is accepted by an official ideology, in any case with or without awareness of the idea of proving an idea. The reader interprets the information presented by the historian by evaluating it within his own intellectual structure. In this case, the historical event that is dealt with is passed through the filter of interpretation three times and a final judgment is made.

The circular fiction of the novel describes what happened in a Vienna summer. What we see in the novel is Doctor Asaf’s common point is Kamil Kaya, the teacher of both. During his summer vacation, the teacher came to Vienna, where he was constantly upset about what he told but couldn’t see. He stayed at Dr. Asaf’s house. However, since the teacher suddenly disappeared, no news has been received from him for a while. At this point, the “writer” comes into play and takes the “History Books” that Doctor Asaf holds to help find the teacher. Two days later they leave to meet again. However, two days later, we see that the author did not go to meet Dr. Asaf at the time of his contract and left a file to be given to Dr. Asaf. The title of the dossier is “ROMAN-TİK A VIENNA SUMMER” ve and it has finalized the fiction of the novel by making the “History Lessons” al taken from Doctor Asaf a part of his novel. This is also the last page of Ağaoğlu’s novel. This first page of the file is also the last page of the novel in the hands of the reader; it means opening the novel with the same title and closing it with the same title, albeit at another narrative level. From this point on, it is clear that the reader will want to go back to the beginning and read the work again. In the context of postmodernism, Ağaoğlu approached the door of “infinity and openness with the approach that the meaning of the text was not complete and continuous, using the method of intertextuality.

History teacher Kamil Kaya should be evaluated and evaluated in biographical sense. New Historicism is the kind of details, strange things that the official sources might consider as insignificant in order to bring social life to the forefront that they do not think the official sources of history do not emphasize; narrations, letters, diaries, dreams, biographies, etc. frame in the foreground. Therefore, Ağaoğlu intends to realize this understanding in his novel in the context of Kamil Kaya's private life.

The personal aspect of being a dreamer is also one of the reflections of this understanding in the novel. Under the guidance of the imaginative personality of Kamil Kaya, Ağaoğlu takes his readers on a journey through history and makes an effort not to sleep them by making criticisms based on irony and parody to official history along the way.

Agaoglu, in a Romantic Vienna Summer novel, draws attention to the textuality of history and writing and proposes that both fields are fictional in a postmodern manner and with the views of the New Historicist theory.

We observe the traces of the approach to Ottoman history within the framework of this intention. In this context, the Ottoman history is used in order to find material and during this exploitation the features of the irony and parody techniques are put into effect and the Ottoman Empire wants to be imagined with a cynical point of view in order to contrast with the understanding of official history.

Keywords: Adalet Ağaoğlu, Romantik/Bir Viyana Yazı, Postmodern Historical Novel, The New Historicism.

Giriş

Türk romanında 1990 sonrasında görülen değişimin önemli basamaklarından birini teşkil eden “Romantik/Bir Viyana Yazı”nda Adalet Ağaoğlu, bireyin iç dünyasını “tarih” izleği etrafında postmodern bir tavırla kurmuştur. Bu postmodern eda bağlamında roman, çok katmanlı bir anlatı etrafında kurulmakta ve her şey “karnaval havası” (Bahtin, 2014: 25) düzleminde bir aktarıma tabi tutulmaktadır. Yeni bir gerçekliğin izlerini taşıdığı fark edilen bir “tarih” anlayışı etrafında kahramanlarını oynanan bir “oyun”un parçası haline getiren Ağaoğlu, romanın sonunda okurlara oyunun içinde kendilerinin de olduğunu fark ettirerek “oyun”u baştan başlatır. Ancak okurun kendisinin dâhil edildiği bu oyundan keyif alması, Yeni Tarihselci anlayışın kurallarından ve amacından haberdar olmasına bağlıdır.

Edebî metinler üzerinden postmodern bir bakış açısı çerçevesinde tarihi incelemeye tabi tutan bir kuram olan Yeni Tarihselcilik, terim olarak ilk defa Stephen Greenblatt tarafından 1980 yılında kullanılan “Yeni tarihselcilik”, Serpil Opperman’a göre “aynı tarihsel döneme ait yazınsal ve yazınsal olmayan metinlerin paralel okunuşuna dayanan bir eleştiri yöntemi” ve “yazınsal metinlere ayrıcalık tanınmasını reddeden bir eleştiri akımı”dır. Bu akımda önemli bir yere sahip olan tarih ve edebiyatı birlikte değerlendirme fikri, Montrose tarafından ileri sürülmüş ve “tarihin metinselliği, metnin tarihselliği” formülüyle dile getirilmiştir. Bu formül çerçevesinde hem yazınsal hem de tarihsel metinlere eş değer ağırlık verilmesini ve birbirleriyle olan etkileşimlerinin, yansımalarının incelenmesi hedefi güdülür. “Geçmişin tüm metinsel izlerini, edebiyat metinlerine gösterdiğimiz aynı özen ve ilgiyle okumamız gerektiğini savunan Greenblatt ve Montrose Yeni Tarihselcilik akımına edebiyat eleştirisinde önemli bir yer açmışlardır.” (Opperman, 2006: 16)

Yeni Tarihselci anlayışa göre tarihin de edebiyat gibi seçme ve ayıklama işleminden sonra yazılma süreci başlar. Bu da doğal olarak hem tarih ile edebiyat arasında sınırların kaldırılarak birlikte ele alınması gerektiği iddiasını hem de tarihin nesnel bir gerçeklik taşımadığı iddiasını gündeme getirmektedir. Bu kapsamda Yeni Tarihseleler'e göre, tarihsel bir olay hakkındaki "gerçek"leri elimizdeki tarihsel metinlere bakarak öğrendiğimiz için bu olayın ifade ettiği "gerçek" in tam ve kesin olarak bilinmesi ve bunun nesnel olarak yansıtılması asla mümkün değildir.

Yeni Tarihselelere göre tarih, politik bir güç tarafından kurgulanmış ve tek "gerçek" olarak sunulmuş bir çelişkiler yumağından ibarettir. Dolayısıyla tarihin yalnızca nesnel olguları sonraki kuşaklara taşıyan bir aktarıcı gibi görülmesinin yanlış olduğuna dikkat çekerler. Bu çerçevede edebî bir eser ile bir tarih metni arasında kurgulama açısından bir yakınlık olduğu gibi bir tarihçi ile bir romancı arasında da bu anlamda benzerlikler vardır. (Yeşilyurt, 2009: 1991)

Munslow'a göre "olgular her zaman kaydedenin zihninde kırılarak yansır". (Munslow, 2000: 73) Dolayısıyla Yeni Tarihseleler, birinci elden tarihî belgeyi yazan kişinin, ne kadar objektif olmaya çalışsa da aynı zamanda nesnelliğe ilk zararı veren kişi durumunda olduğunu iddia eder. Bu adımın ardından nesnelliğin zarar görmesine yol açacak diğer adımlar gelir.

Tarih, kendisini oluşturan öznenin bakış açısından soyutlanamaz ve hiçbir zaman nesnel bir kapsamda değerlendirilemez. Dolayısıyla da "tarihsel gerçek" kavramı kuşkuyla karşılanması gereken bir unsurdur. Çünkü tarihin yapısı içerisinde gerçeğin yeri, başlı başına tartışmalıdır. Tarihin bilimsellik iddiası tarihçinin olayları bir seçme süreci sonucunda düzen verme faaliyeti doğrultusunda anlatıya aktarmasıyla ortadan kalkmaktadır ve " 'nesnel' tarihte 'gerçek' hiçbir zaman formüleştirilemeyen bir 'gösterilen' olarak kalmaktadır". (Barthes, 1970: 154)

Bu özellikler kapsamında Yeni Tarihselci anlayışa göre tarih, her ne kadar olayların objektif tespiti kabul edilse de gerçekte bir yorum faaliyetinden öteye gidemez. Tarihî bir olay üzerine araştırmalarda bulunan birisi aslında bir fikri ispat etme düşüncesiyle farkında olarak ya da olmayarak her halükârda resmî bir ideoloji tarafından kabul gören düşünce çerçevesinde bu uğraşı gerçekleştirmektedir. Okur ise tarihçinin ortaya koyduğu bilgileri kendi fikir yapısı içerisinde değerlendirmeye tabi tutarak yorumlar. Bu durumda da ele alınan tarihî olay, üç defa yorum süzgecinden geçirilerek nihai bir hüküm vermeye çalışılır.

"Bir tarihyazımında tarihçi üç farklı düzeyde metin ve metnin okuması sorunuyla karşılaşmaktadır. Birinci düzey, tarihçinin yararlandığı, çoğu kez bir metin olan belgeyle ilişkisidir. İkinci düzey tarihçinin kendi yazdığı metinle olan ilişkisidir. Üçüncüsü ise, tarihçinin yazdığı metni okuyan okuyucunun durumudur." (Tekeli, 1998: 65)

E. H. Carr ise, tarihsel gerçeklik denen olgunun tek başına yeterli olmadığı görüşündedir. Gerçeklik, tarihçinin devreye girmesiyle oluşan ve değer kazanan bir "şey"dir. Bu gerçekliğin ise hangi düzen içerisinde ve ne kadar sahih bir halde sunulacağına bunu kayıt altına alan tarihçi karar verir. Çünkü tarih ona göre tarihçinin yazma faaliyeti neticesinde oluşur. (Carr, 2011: 41) Yani kayıt altına alınan belgelerden bile, kayıt tutan tarihçinin izin verdiği, bilgilendirdiği ölçüde yararlanabiliriz. Buna bağlı olarak tarihçinin, tarihî roman yazarının yaptığı gibi tarihi yorumladığını söyleyebiliriz. Tarihçinin yaptığı değerlendirmeden neyin kaydedilmeye değer olduğunu öğreniriz. Böyle bir yetkisi olmamasına karşın, onun olaylardan yaptığı seçmeler ve olayları değerlendirme seviyesinde tarih bilgisi alırız. (Çelik, 2002: 50)

Hayden White da benzer bir yorum getirerek tarihçinin tarihî bir olayı değerlendirirken aslında tarihi yeniden yazdığı düşüncesindedir. White'a göre, geçmiş ele geçirilmiş ya da keşfedilmiş değil, sonradan yeniden yazılmış ya da hayal edilmiş bir şeydir. (Geçikli, 2016: 179)

"Romantik/Bir Viyana Yazı"nda "Hayalci Hoca" olarak karşımıza çıkan "Kâmil Kaya"nın tarih derslerinde olaylara yaklaşım tarzını ve getirdiği yorumları, sınırları Ağaoğlu'nun yukarıda dile getirilen

postmodern tarih anlayışının büyük ölçüde kural koyucusu olan Yeni Tarihselecilik anlayışı çerçevesinde çizilen tarih anlayışı göz önünde bulundurularak değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Geç Kalınmış Roman-tik Bir Viyana Yazı

“Romantik/Bir Viyana Yazı”nda hem geleneksel edebiyatımızda hem de Batı anlatı geleneğinde görülen “çerçeve hikâye” tekniğinin özelliklerinden yararlanılarak iç içe kesişen iki hikâyenin kurgulandığını görmekteyiz.

Londra’da Hyde Park’ta Barok ve Viyana bağlamında bir roman yazma tasavvurunun olduğunu gördüğümüz bir yazarın varlığıyla karşılaşmamız (Ağaoğlu, 2016: 10) hikâyenin dış katmanıya da karşılaşmamız demektir.

Bu yazarın romanını yazmaya başlamasının ardından üçüncü kez geldiği Viyana’da yazarın hayatını romanının konusu yaptığını sonradan öğrendiğimiz tarih öğretmeni Kâmil Kaya’nın eski öğrencilerinden Doktor Asaf ile tanışmasıyla iç katman da başlamış olur. Bu noktadan sonra yazarın yazdığı roman ve Doktor Asaf’ın elindeki “tarih ders notları” birleşerek iç ve dış katman birlikte yol almaya başlar. Çalışmamızın konusuyla alakalı olan hususlar, daha çok “iç katman” dediğimiz emekli tarih öğretmeni Kâmil Kaya’nın tarih derslerinin anlatıldığı bölümlerde dikkat çekmektedir.

Kâmil Kaya, yaşadığı dönemin anlayışları çerçevesinde alışılmışın dışında bir tarih öğretmenidir. Önemli bir sıfatı “hayalci” olmasıdır. Onun hafızasını dolduran bilgiler ve bu bilgilere dayalı olarak kurgulanan hayaller, tarih ironisinin oluşturulması için uygun bir zemin teşkil etmiştir. Tasarlanan tarih, tasarlanan roman çizgisi hem hayalci hocayı hem de hayalci hocaanın öğrencisi olan kurgusal yazarımızı tasarlayan ve tasarladığına inanan bireyler olarak resmetmektedir. Romanın postmodern nitelikler taşıdığı düşünülürse roman içinde roman kurgusu, dairesel kurgunun şekillenmesi için gereklidir. (Odacı, 2010: 174)

Romanın dairesel kurgusunda bir Viyana yazında yaşananlar anlatılır. Romanda gördüğümüz yazar ile Doktor Asaf’ın ortak noktası ikisinin de hocası olan Kâmil Kaya’dır. Hoca, Yaz tatilinde öğretmenlik yıllarında sürekli anlattığı ancak bir türlü göremediği için üzüldüğü Viyana’ya gelmiş ve Doktor Asaf’ın evinde kalmaktadır. Ancak hoca aniden ortadan kaybolduğu için ondan bir süredir haber alınamamaktadır. Bu noktada “yazar” devreye girer ve hocaanın bulunmasına yardımcı olabilmek için Doktor Asaf’ın elindeki “Tarih Defterleri”ni alır. İki gün sonra tekrar buluşmak üzere ayrılırlar. Ancak iki gün sonra yazarın Doktor Asaf ile sözleştikleri saatte buluşmaya gitmediğini ve Doktor Asaf’a verilmek üzere önceden bir dosya bıraktığını görürüz. Dosyanın başlığı “ROMAN-TİK Bir Viyana Yazı”dır ve Doktor Asaf’tan aldığı “Tarih Dersleri”ni kendi romanının bir parçası haline getirerek romanının kurgusuna son halini vermiştir. Bu Ağaoğlu’nun da romanının son sayfasıdır aynı zamanda.

Dosyanın bu ilk sayfasının aynı zamanda okurun elindeki romanın son sayfası olması; romanın aynı başlıkla açılması ve başka bir anlatı düzeyinde de olsa aynı başlıkla kapanması demektir. Bu noktadan sonra okurun tekrar başa dönüp eseri yeniden okumak isteyeceği açıktır. Ağaoğlu, postmodernizm bağlamında metinlerarasılık yöntemini kullanarak metnin anlamının tamamlanmadığı ve sürekli olduğu yaklaşımıyla “sonsuzluk ve ucu açıklık kapısını aralamıştır.” (Çıraklı, 2005)

Hayalci Hoca’nın “Roman-tik Tarih Dersleri”

“Tarih Dersleri”nin sahibi 1953 yılında 25 yaşında iken göreve başlayan ve kendisinin tanımıyla romantik bir tarih öğretmeni olan Kâmil Kaya’dır. Öğretmenlik yaptığı iller Kastamonu, Kütahya, Konya, Kırşehir’dir. Bu şehirlerde görevli olduğu dönemlerde öğrencilerine yaşadıkları şehirlerin tarihiyle ilgili bilgiler vererek derse başlar ve yaşadıkları şehirlerin tarihini bilmelerini tavsiye eder. Bu durum Yeni Tarihselecilik kuramının tarihin kendi kültürel “bağlam”ından hareketle ele alınması gerektiği fikrinin şüphesiz bir yansımasıdır. Dolayısıyla derslerinde resmî tarihin sınırlarına çoğu zaman uymaz.

Onları ironik bir üslup ile anlatır. Belki de bu sebeple çok defa sürgün edilmiştir. Sonrasında öğretmenlikten uzaklaştırılmış on yıl sonra çıkan af ile görevine geri dönmüştür.

Kâmil Kaya'nın "tarih" anlayışının Yeni Tarihselci kuramın izlerini taşıdığının en önemli göstergesi, Yeni Tarihselci anlayışın tarih ile edebiyatı birbirine yakın alanlar olarak görmesi fikrinin Kâmil Kaya'nın tarih anlayışında tezahür etmiş olmasıdır. Bu anlayışın yansıması olarak tarih derslerinde sık sık şiir başta olmak üzere edebiyatın imkânlarından yararlanır ve toplumları anlamada insanın hayatlarını görünür kılan edebiyatın tarihe en büyük yardımcı olduğuna inanır. Kendisi de şiir yazan Kâmil Kaya'ya öğrencilerinden birinin halası, radyoda onun bir şiirini dinledikten sonra ona "hayalci hoca" yakıştırmasını yapar ve sonrasında "Kâmil Hoca" yerine "Hayalci Hoca" olarak anılmaya başlanır. Bu yakıştırma küçük görmenin izlerini taşısa da o, bu yakıştırmadan gayet memnundur. Çünkü hayal, onun için çok önemlidir:

"Gözlerinden tuhaf bir pırıltı geçiyor: O zamanlar, ders verdiğim sınıflarda çocuklarının yaratıcılığına güven duymuştum. Birinin teyzesi mi, halası mı, neyse, radyodan dinlediği bir şiirime dayanıp, dikkat yavrum, bu seneki tarih öğretmeninin hayalcinin biri, demiş bulunsa da, bunu benimsemelerinden hoşnuttum. Bırakalım hayalleri gelişsin." (Ağaoğlu, 2016: 155)

Tarihin insanın sosyal hayatındaki olgulara ağırlık vermesi gerektiği görüşü de yine Yeni Tarihselci anlayışın yansımalarındandır. Kâmil Kaya'ya göre önümüzde sürekli akan, değişen bir hayat vardır. Tarihte ise hep olduğu gibi duran bir geçmiş tarih... Ve biz tarihi yorumlarken hep şimdinin bakış açısıyla bakmaktayız. Bu bakış açısı bizi köreltir. Tarihe akıp geçen, değişen bugünün aynasından bakmalıyız. Çünkü tarih, sanıldığı gibi ölü değildir. Canlı bir şeydir. Sanki bir insanı anlatır gibi, tarihin anlatılması gerektiğine inanır. Çünkü insanlar tarafından yapılmıştır. (Asal, 2019)

"Ey tarih, ey tarih, seni tarih kitaplarından, tarih öğretmenlerinden çok, o tarihi yaşayanların taş, kâğıda, kile, tuğlaya, boyaya, çizgiye döktüklerinden sorsunlar. Konakladıkları hanlardan, içinde yıkandıkları ırmaklardan ve hamamlardan, yedikleri kaplardan, içtikleri kâselerden, giyip çıkardıklarından sorsunlar. Araç ve gereçlerden, onları ne biçimde kullandıklarından ve kadınların elişlerinden sorsunlar; yaktıkları kandillerden, baş koydukları yastıklardan, döktükleri gözyaşlarından sorsunlar..." (Ağaoğlu, 2016: 62)

Kâmil Kaya'ya göre "tarih" denilen olgu sadece okul kitapları benzeri resmî ideolojinin sözcüsü kaynaklardan öğrenilmez. Bu tür kaynaklar Yeni Tarihselci anlayışta izlerini gördüğümüz üzere kendi baktığı tarafın izlerini yansıtmak için yazılmıştır. Olaya bakılan konuma göre yorumlar farklılaşmaktadır.

"Tarihler Avusturya-Macaristan İmparatorluğumun o güne kadar böyle görkemli bir düşün görmediğini yazmaktadır. Ama hangi tarihler? İşte, siz de sordunuz. Hangi tarihler öğretmenim? Düşün demek deyince hemen uyandınız, kulak kesildiniz. Böyle ayrıntıları elbette okul tarih kitaplarımızda bulamazsınız; oralardan, hep bildiğimiz gibi, sadece olayların tarihleri, kim nereye saldırmış, kim nereyi istila etmiş, kime karşı zafer kazanmış, böyle şeyler ezberlenir." (Ağaoğlu, 2016: 77)

Gittiği her şehirde öğrencilerine öğretmeye çalıştığı konuların başında tarihin neden öğrenilmesi gerektiği konusu gelir. Bu konuyu da "tarih"i bilmenin "insan"ı bilmekle eşdeğer olduğu çıkarımından hareket ederek anlatır. Ona göre tarih bilen kişi, kendisini bilen kişidir:

"Dostlarım, insanlığın toplumlar, topluluklar tarihini bilmek, uygarlıkların birbirini nasıl izlediğini, nerede nasıl etkilediğini bilmektir. Bunu bilmek, bugünü, bugünkü kendimizi bilmektir. Kendini bilen, tanıyan, kendi ölçülerini de bilir. Hesabını kitabını ona göre yapar. Kaldı ki, yanından geçip gittiğin şu han duvarını kimler taş taş üstüne koyarak kaç zamanda örmüş, bunu bilmezsen, insanı hissedemezsin. Hissedemeyince senin için insan hayatının değeri kalmaz. Sen tarihe hakkını vereceksin ki, tarih de sana hakkını vere." (Ağaoğlu, 2016: 68)

Tarih, hayatının en önemli parçasıdır ve hayalle iç içe geçmiş vaziyettedir. Anlatacağı olayları üzerinde düşünmeden anlatmadığını söylemekte özellikle de geceleri gözlerini kapayarak anlatacağı olayları hayal aleminde canlandırdıktan sonra anlatmaya hazır hale gelmektedir. Bu durum da tarihin bilimsel olma yönünün göz ardı edildiğinin göstergesidir. Kâmil Kaya, gücünü tarihî vesikalar yerine hayal dünyasından alan tarihin daha insanî olduğu kanaatindedir.

“Geçmiş insan hayatlarıyla düşünmek, onların sevinçleri, kederleriyle hayal etmek beni heyecanlandırır. İnanın arkadaşlarım, geceleri, yatağında gözlerimi kapıyor, gündüzleri sizlere anlattığım olayları asıl o zaman anlamlandırabiliyorum. Çünkü bir imparatorluğun kuruluşu, çöküşü ya da bilmem ne savaşı, saraylar, kaleler, deniz muharebeleri gözümde bütün bu olaylar olurken insanların yiyip içtikleri, yatıp kalktıkları halleriyle canlanıyor. Düğünleri, cenazeleri, insan ilişkileriyle... Ortaçağ keşişlerinin öyle bir avuç buğdayla nefis körletebilmeleri ya da kurumuş bir lokma ekme, bir yudum şarapla ömrü nasıl geçirebildikleri en büyük meselem, pardon sorunum olup çıkıyor. Kraliçe Elizabet, der demez mesela, yanımdan biri ipek etekliğinin hıştırtıları ve hatta birazcık koltukaltlarının ter kokusuyla geçiveriyor.” (Ağaoğlu, 2016: 69)

...

Gözümüzde canlandırmazsak, onu duymazsak, tarihi nasıl anlayıp anlamlandıracağız? Kuru kuruya filan savaş şu tarihte başladı, bu tarihte bitti demekle olur mu?” (Ağaoğlu, 2016: 72)

Kâmil Kaya, meslek hayatı boyunca lise müfredatının kendisinden anlatmasını istediği tarihî olayları yine “sınırları çizilmiş bir şekilde” anlatmasını istemesinin sıkıntısını çeker. Bu durumun zorluğundan kurtulmak için zaman zaman öğrencilerine kendi doğrularını anlatır, kimi zaman kendilerinin araştırması neticesinde doğruya ulaşmalarını tavsiye. Bu şekilde kendisine çizilen sınırların dışına çıkarak ders anlatması sonucunda sıkça sürgün edilir hatta öğretmenlikten atılır. Bunun karşısında o, yine bildiği tarihi anlatmaya devam eder. Ancak tek sıkıntısı vardır: Anlattığı yerleri görememek. Özellikle de Viyana’yı görememesi onun hayatının en önemli meselelerindendir. Bu sorunun da üstesinden gelmek için “hayal” unsurunu devreye sokmuştur. Öğrencilerinden de kendisinin yaptığını beklemektedir: Tarihi, hayal ederek öğrenmeyi. Çünkü sadece kitabî bilgilerin ezberine dayanan tarih, ona göre eksik bırakılmış tarihtir. Öğrencilerinden beklediği şey, aslında resmî tarihin eksik bıraktığı sosyal ve kültürel hayata dayanan eksikliği “hayal” vasıtasıyla kapatmalarındır.

“Arkadaşlar, bundan sonraki dersimiz Celali İsyancılar, demiştim. Ancak, ilk derste sizleri Osmanlı-Venedik ilişkileri üstüne bir sınavdan geçireceğimi belirttim. Ona göre hazırlanın. Demedi demeyin. Bu yoklamamda sizler bana elbette Venedik nerede, kaç yılında kimindi, kaç yılında ne oldu, bunları anlatacaksınız. Fakat ben sizlerden şunu da bekliyorum: Venedik deyince, o çağda hayalinizde nasıl bir hayat canlanıyor? İnsanlar nasıl yaşıyor, nasıl giyinip kuşanıyor, neyle uğraşıyor, bunları da bilmek istiyorum. Düş gücünüzle bir On Yedinci Yüzyıl Venedik filmi çekmenizi bekliyorum. Tabii, Karlofça Anlaşması’ndan sonra cesaretlenip pupa yelken Mora’ya kadar saldıran bir Venedik hayal edeceksiniz. Ben kendi filmimi çoktan çektim. Bakalım sizinkiler nasıl olacak, karşılaştırırız.” (Ağaoğlu, 2016: 72)

Hayalci Hoca’nın Gözünden Osmanlı’yı Görmek

“Romantik/Bir Viyana Yazı”nda Osmanlı Devleti’ne ait unsurlara kişilik özellikleri ve tarih anlayışı yukarıda ortaya konulan “hayalci” tarih öğretmeni Kâmil Kaya’nın gözünden ve onun genel tarih anlayışıyla uyum gösteren ironi ve parodi bağlamında bir bakış açısı çerçevesinde yer verilmiştir. Osmanlı dönemine ait anlattığı olayların pek çoğu bu anlayış ile romanda yer bulmuştur.

İroni, “edebiyatta, asıl anlamın gizlendiği ya da sözcük anlamlarıyla çeliştiği sözel biçimiyle kullanılan ya da sahnede beklenen olayla gerçekleşen olayın uyuşmama durumuna yol açan teknik” olarak tanımlanmaktadır. (Kılıç, 2008: 143) Şemsettin Sami’nin “Kâmûs-ı Türkî”de ironiyi tanımlarken

“istihzâ” kelimesini kullanması ise ironinin bizde başlangıcından beri alay, alay etme ile de karşılandığının işaretidir.

İronide, söylenen ya da yapılan eylem, ciddi görüntüsü altında, karşıt söylenceyi ya da eylemi, çelişki noktasına çekmeyi amaçlar. ironinin temel özelliği gerçekle görünüş veya söylenenle söylenmek istenen arasındaki zıtlığa dayanmasıdır. Diğer mizah türlerinden farklı olarak ironi, daha eleştirel bir anlam içeriğine sahiptir ve konuşmacının niyeti ile asıl söyledikleri arasındaki farktan ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle ironi, mizahın, eleştirinin ve gerçeğin bir arada kurgulanmış halidir denebilir. Şemsettin Sami'nin belirttiği üzere “müstehzi” bir edaya sahiptir. Çünkü ironi, söylem kalıplarını yeniden, farklı bir bakış açısıyla okuma biçimidir. Bu farklı bakış, genel doğru olarak kabul edilen gerçekleri, toplumsal bakıştan, genel kabullenışten kurtararak, muhalif birey bilinciyle yorumlamaktır.

Parodi ise temelde içerikle ilgili bir taklit olarak görülür. Gönderge metninle ilişkinin söz konusu olduğu parodide, gönderge metin konu yönünden taklit edilir. Aktulum'a göre parodi, “bir şarkıyı başka bir tonda söylemek”tir. (Aktulum, 2007: 117) Amacı eğlendirme olan parodinin göndergesel metne anlamca yakın olması oldukça önemlidir.

“Romantik/Bir Viyana Yazı”nda Ağaoğlu'nun Kâmil Kaya'nın sınıf ortamında ders anlatırken ele aldığı konular vasıtasıyla Osmanlı tarihinden alınan olayları okura ironik ve parodik bir yaklaşım tarzıyla sunmak istediği gözlemlenmektedir.

“Bendeniz arkadaşlar, her tatilde ülkeye bir ucundan yaklaşımaya çalıştım. Gidip, Yavuz Sultan Selim zamanında Bozok'lu Celal'in mehdiliğini ilan ederek binlerce taraftarıyla patlattığı isyanın Yozgat'ını gördüm örnekse; bugününe, bugünkü toplum hayatına, ekonomisine, eğilimlerine, dinsel yaklaşımlara bakarak dünü, o isyanları kavramaya çalıştım; buna çalıştıkça da bugününü daha iyi anlamaya başladım. Ya da sevgili dostlarım, Erzurum Beylerbeyi Abaza Mehmet Paşa'nın Genç Osman kanını dava ederek -o zamanlar böyle kana kan davalar vardı, diye bugün yokolup gitmiştir sanmayasınız, kılık değiştirmiştir salt- ortaya bir isyanla çıktığı, ele geçirdiği yeniçerileri katlettiği, işkencelerden işkence beğensinler diye sürüyüp götürdüğü Erzurum yaylalarını... gezdim. Tarih o zaman gerçekten diriliyor. Bizimse bu kapalı sınıflarda, bunları, buraları gözümüzde daha rahat canlandırabileceğim filmlerimiz, slaytlarımız biryana, ayrıntılı duvar haritalarımız bile olmadı.” (Ağaoğlu, 2016: 97-98)

Romanın genelinde hâkim olan tarihin hayatla bağdaştırılması, resmî belgelere bağlı kalmadan edebiyatla birlikte tarihin anlaşılması için mutlaka yararlanılması gereken coğrafya ilmi düşüncesinin izlerini ve Osmanlı tarihinde vuku bulmuş tarihî olayların bu düşünce etrafında ironik bir üslup ile ele alındığını görmekteyiz.

Kâmil Kaya, resmî tarihlerin anlattığı olayları onların anlattığı gibi anlatmama taraftarıdır. Onun önceliği bu olayların arka planındaki insanlardır. Yeni Tarihselci anlayışın resmî tarihin anlattığı olaylarda yer vermediği ve boşluk olarak kaldığına inandığı sosyal hayatı önceleme düşüncesinin bir tezahürü olarak insanların özel hayatlarındaki gelişmelere de yer vererek bu boşluğu doldurmaya çalışır. Ayrıca insanların tarihe tek yönlü bakıp yorum yapmaları yerine çift yönlü bakarak bir değerlendirme yapmalarını gerektiğine inanır. Osmanlı'yı anlatırken paralel bir şekilde Avrupa'daki gelişmeleri de birlikte değerlendirmektedir.

“Arkadaşlar, bugünkü dersimiz, Kanuni Sultan Süleyman devrinde Avrupa'daki gelişmelerdir. Bu gelişmelerin başında Macaristan seferleri gelmektedir. Yıl, bin beş yüz yirmiler.

Kanuni Sultan Süleyman padişah olduğu sıralarda Osmanlılar için en büyük tehlike Şarlken idi. Roma-Cermen İmparatoru Şarlken. Almanya, İtalya'nın kuzeyi, Fransa'nın kuzey ve doğusundaki bazı kısımlar ile Avusturya topraklarından meydana gelen geniş, güçlü bir devlet kurmuş bulunuyordu. Üstelik de Şarlken... Oğlum, hey Babür kardeş, gece uyumadın mı? Başın önüne düşüyor. Sen

de... Oradaki... Şey, neydi adın, ders yılı başından beri, üç aydır bir türlü aklımda tutamıyorum, Zülfükâr, Zülfü yavrum, esnemekten ağzın yırtılacak, bari elinle kapa şöyle. Nedir yani, çok mu sıkıcı buluyorsunuz tarih derslerinizi? Sıkça da, sıkmasa da, öğreneceğiz, çare yok.

Ne diyorduk? Şarlken çok güçlenmişti; üstelik de Macaristan Kralı İkinci Layoş'a kız kardeşini vermiş, onun kız kardeşini de kendi erkek kardeşi Ferdinand'la evlendirerek Macaristan'ı dahi kendi nüfuz bölgesi içine almış idi. İşte bakın, sen bana, ben sana ilişkiler... Bu dünya böyle. Çıkar dünyası!

Fatih öldüğünde, biliyorsunuz, Osmanlı sınırları Macaristan kapılarına, Kanuni zamanında da aşağıda neredeyse İtalya'nın bağına kadar dayanmış bulunuyordu. Fransa, bu sıkışık durumda varlığını koruyabilmek ve sürdürebilmek için Osmanlı Devleti'nden yardım istiyordu.” (Ağaoğlu, 2016: 71)

Kâmil Kaya, verili tarih bilgilerinin yanında öğrencilerinin kendi araştırmaları neticesinde edindikleri tarih bilgilerine inanmalarını ister. Tarih kitaplarında Osmanlı'ya dair dile getirilen yorumları, ironi ve parodiye dayanan bir üslup ile güldürtü unsuru haline getirmekte ve anlatılanların tarih değil de bir “masal” havasında dinlendiğini ve öğrencilerin uykusunu getirdiğini göstermek amacıyla kullanmaktadır. Bu durumdan öğrencilerini sorgulayıcılık unsurunu devreye sokarak kurtarmaya çalışmaktadır. Bu noktada resmî tarih anlayışı çerçevesinde yazılan tarih kitabındaki bilgilerin Osmanlı'yı tam anlamıyla yansıtmadığını ve o bilgilerin “güdümlü” olduğunu yine ironik üslubun özelliklerinden faydalanarak anlatmaktadır.

“Kitabımızın dediğine göre, Osmanlı açıkça Macaristan'a saldırmaya zorlanıyor. Anlattığımız tarihi koşullar Osmanlı için gerçek bir zorlayıcı mıdır, ille Macaristan'a saldırmalı mı? Tarih kitabımızın yazdığından ötesini merak eden varsa, araştırmalarını o yapar, bir fikir edinir. Ne diyeyim? Elimizdeki kitaba göre, durum zorlayıcıdır ve bir de Osmanlı, yardım isteyen bir ülkeye elini uzatmadan edemeyecek kadar yüceyürekli, iyiliksever ve kahramandır; kötü olan sadece son Osmanlı padişahları. Koca imparatorluğu perişan ettiler mızımızlar, cahiller. Biri kızını ona verse, beriki bundan damat alsa olmaz sanki. Ama işte Doğu; ne diyeceksiniz arkadaşlar? Kırk yılda bir, bir iş yapmaya kalktılar, bu sefer de kimin nereye damat olacağı konusunda kendi aralarında çekişme vuku buldu, özür dilerim, tartışma çıktı. O zaman da böyle oldu. Fakat iyi oldu. Bizler de o sayede Cumhuriyet yüzü gördük. Zaten her şey küçük bir bahaneye bakar. Büyük yangınlar küçük bir kıvılcımdan çıkar. Bütün tarih bundan ibarettir.” (Ağaoğlu, 2016: 72)

Kâmil Kaya, kendi doğrularının peşinden giden bir tarihçidir. Kimseye yaranma derdi olmadan tarihî olaylar karşısında yorumlar geliştirir. Osmanlı'nın tarihte kendilerinden yardım isteyen devletlere yardıma gitmesini ve “damat paşalar” olgusunu ironik bir dille yansıtan Kâmil Kaya, aynı üslubunu gerektiğinde Cumhuriyet için de kullanır. Otoritenin kaynağı onun için önemli değildir. Bu uğurda cezalandırılmaya da aldırmaz.

“Dostlarım, yaşıma başıma bakıp beni Osmanlı'dan kalma bir parça sanmayın. Gözümü açtım, Cumhuriyeti gördüm. Ona kul köle oldum. O da tuttu, yok derslerde öğrencilerin kafasına olur olmaz acayip şeyler sokuyor, yok evinde gizli toplantılar düzenliyor, diye beni yirmi yıllık öğretmenliğimden attı. Derken, suçum ne bilmeden, affa uğradık. Herhalde, ‘Yahu sahi, biz Cumhuriyet idik, hak-hukuk devleti idik, unuttuk gitti,’ dediler. Neyse, aman işte yeniden birlikteyiz ya dostlar. Ne iştir!” (Ağaoğlu, 2016: 72)

Tarih kitaplarında Osmanlı Devleti'nin Avrupalı devletler üzerine geliştirdiği siyasetin anlatıldığı bölümlerde Kâmil Kaya tarafından bu durum parodik bir şekilde yorumlanmakta ve nihayetinde savaşların çıkış sebebinin altında yatan gerçeklere ulaşmaktadır: “Ya ırk ya din!”

“Belgrad da fethedildiği halde Macaristan, Osmanlı için hâlâ tehlike idi. Bu arada Fransa Kralı Birinci Fransuva da Şarlken'e esir düşmesin mi? Onun öyle Cermen imparatoruna esir düşmesi Osmanlı için büsbütün kötü olmuş. Çünkü, eğer Fransa da Şarlken'in hâkimiyetine, yani egemenliği altına

girerse, Avrupalılar artık Tuna'yı kolayca aşır Osmanlı üstüne yeni bir Haçlı seferi düzenleyebilirlermiş. Tarih on altıncı yüzyıl ortalarını gösteriyor, ortalıkta hâlâ din kavgası. Yirminci yüzyılı gösteriyor, yine öyle: Baksanıza, İsrail-Filistin. Kudüs hâlâ paylaşılamadı a dostlar. İlle, o toprak senin, bu toprak benim: Altında ya ırk, ya din!" (Ağaoğlu, 2016: 73)

Derslerinde dile getirdiği bu görüşlere, resmî tarihin öğretilerinden hareketle "milli kimlik" anlayışı etkisinde kalan öğrencilerinin karşı çıktığını görürüz. Bu noktada önemli bir detay göze çarpmaktadır. Karşı çıkan Zülfü adındaki öğrenci, Kâmil Kaya'nın önceki derslerinde anlatılanlardan sıkılıp uyumaya başlayan öğrencidir. Karşı çıkışı gerçekleştiren öğrencinin vasfı ile savunusunu yaptığı resmî tarih anlayışının öğretilerini bu vesileyle birleştirerek "uyku" metaforu üzerinden ironiye tabi tutar. Bunu yaparak resmî tarih öğretilerinin uyuttuğu zihinleri uyandırmanın çok da kolay olmadığı mesajını verir.

"Beni dinle Zülfü kardeş, Vatan, uğrunda ölmek için sevilmez, üstünde adam gibi yaşayabilmek için sevilir. Otur." (Ağaoğlu, 2016: 73)

Kâmil Kaya'nın roman boyunca önelediği "barok" söyleminin kaynağı da bu düşünceyle alakalıdır. Barok yaşayışın ırkçılık-milliyetçilik kavramlarına yabancı kaldığını (Ağaoğlu, 2016: 29) düşündüğü için millî tarih yerine evrenseli amaçlar. Ayrıca barok dönemin müziğine, resmine hayranlığı, barok kentlerin "tuhaf tantanalı hayatları"nı arzulaması ve Viyana'ya duyduğu hayranlık neticesinde gidip görmeyi çok istemesi de yine bu sebeptendir. (Ağaoğlu, 2016: 91)

"Barok" söyleminin gölgesinde anlattığı Osmanlı tarihi Kâmil Kaya'yı tatmin etmemektedir. Anlattığı olayların çıkış sebebi ona göre hep beklenen sonudur. Tarihin tekrerrür etmesi kaçınılmazdır. Anlattığı olayları "al dünü, vur bugüne" anlayışı çerçevesinde anlatmaktadır. İkinci Osman'ın tahttan indirilip katledilmesini anlattığı bölümü bu düşünceler etrafında okumaya tabi tutabiliriz:

"Şimdi bakalım, Genç Osman neden öldürüldü? Çünkü efendim, İkinci Osman, daha ta Birinci Viyana Bozgunu'ndan sonra, Hotin seferi sırasında yeniçeri ordusunun bozulduğunu, işe yaramaz hale geldiğini farketmişti. Buna çare olarak da, bu ordunun ıslahına, yani iyileştirilmesine karar vermişti. Ancak kendisi, adı üstünde, çok genç idi. Bizim birçok değişimci, gelişimci gencimiz gibi deneyimsiz, aynı zamanda sabırsız idi. Hazırlıksızdı. Kemikleşmiş bir ordunun değiştirilmesi, yenilenmesi kimbilir kaç türlü taktik, beceri ister, değil mi? Kolay mı yüzyılların içinde kök salıp yerine sımsıkı yerleşmiş, dünya aleme de hep kuşatıcı, kurtarıcı ve koruyucu kılığında görünmüş bir ordunun öyle pat diye başka bir ruha dönüştürülmesi? Genç Osman da tabii, dediğimiz gibi, o güne kadar hiç yumruğuyla yoğurt yememiş bulunduğu, karşılaşacağı çetin direnişten habersizdi. Yeniçeriler onun reform niyetlerini öğrenince, kuşanıp saraya yürüdüler. Sultan Osman'ın, akıl hocalarının ve yakınlarının kellesini istediler. Saray da kapılarını ardına kadar açıp, buyrun işte kelleler, demeyince, bunlar Birinci Mustafa'yı karga tulumba tahta çıkartıp -demek tarih gerçekten bir tekrerrürden mi ibaret canlarım? Şöyle bir başınızı çevirip etrafa, yakınlarınıza bakın-, ne diyorduk, elleriyle Birinci Mustafa'yı tahta çıkartıp keman kaşlı, gül dudaklı, pembe beyaz tombul Osmancı da sille tokat, çeşitli hakaretlerle Yedikule zindanlarına attılar. Burada, sanki kendiliğinden oluvermişe getirip, hayatını noktaladılar. Yıl, bin altı yüz yirmi ikidir, şaşırma. Genç Osman, artık buğday biçer gibi bir yeniçeri kılıcıyla mı halledildi, zindanda boğularak mı öldürüldü, orasını çıkartamıyorum. Bu konuda rivayetler muhtelif. Lakin arkadaşlarım, şimdi sıkı durunuz, kutsal sayılan Sultan'ın böyle saray beslemesi bir ordu tarafından ortadan kaldırılması memlekette öyle yankılar yapıyor ki, yıllar boyu devam ediyor, gelip bugünlere ulaşıyor. Ulaşıp da ne oldu, diyeceksiniz. Huylu huyundan vaz mı geçti? Yooo. Görünüşe bakılırsa, al dünü, vur bugüne. Fakat biz yine o günlere gidersek, ne görüyoruz? Yeniçeri ordusu gerçekten de bozulmuş, çürümüş. Öyle çok iyiyip içmiş ki, şişmiş. Devlet bütçesini emmiş bitirmiş. Sefer sefer üstüne ayrıca. Barışta ise bütün o paşalara, vezir vüzeraya yalılar, hanlar, hamamlar, bağışlanan köyler, obalar... İhsan. Resmen bağış yani. Allah'ın vekili padişah bağış. O zamanlar öyleymiş. Son model bir araba

bağışlanır gibi, bir yazlık konut tahsis buyrulur gibi, hektarlarca koruluk, ormanlık, başarılarınızın karşılığı, denip veriverilirmiş.” (Ağaoğlu, 2016: 92-93)

Görüldüğü üzere İkinci Osman’ın katledişinin, Yeniçerilerin bozulmasının ve de devletin ekonomik anlamda zayıflayıp yıkıma doğru gitmesinin normal olarak karşılandığı bir durum söz konusudur. Bu da anlatılırken halkın devlete ve başındaki padişaha atfettiği “dinî” kaynaklı itibarın hicvedilmesine dayalı bir bakış açısı takınılmaktadır. Aynı durum İkinci Viyana Kuşatması’nın anlatılmasında da söz konusudur:

“Demek balık baştan kokmuş. Kumandanlar, paşalar, gevşemiş. Baş öyle gören ayaklar da, ne reformuymuş, neyimiz varmış bizim eyy tüysüzler, deyüp, değişime karşı çıkmış. Ama daha İkinci Osman’ın öldürülmesi üstünden otuz yıl bile geçmeden, buyrun size İkinci Viyana bozgunu. Benim değişik kaynaklardan öğrendiğime göre sevgili bayanlarım, baylarım, buradaki yeniçeri ordusunun kumandanı Kara Mustafa Paşa, kentin kapısına dayanıldığında, eh artık gerisini nasıl olsa askerlerim halleder Allahın izniyle, deyüp, Baden kaplıcalarının şifalı sularında cıp cıplamaya gidesi. Fakat ne diyelim, Allah izin vermemiş işte. O da bu sefer bu başarısızlığının cezasını dönüşte kellesiyle ödeyecektir. Allah Osmanlı ordusunun yardımına koşmamış, ama o sırada Leh Kralı Üçüncü Sobiyeski ve müttefikleri, Krakow’ dan tam yirmi bin askerle koşup gelip Habsburg İmparatorluk askerine yardım etmiş. Yoksa, onlar gelene kadar Saray bayağı korkmuş, pıllıyı pırtıyı toplayıp kent dışına kaçmış. Halk da tarlalara tepelere toplanıp, defile seyrederek gibi Osmanlı askerlerinin Viyana’yı kuşatmasını seyredelermiş! Tam da ağustos ayı. Sıcak. Kahlenberg Tepesi ana baba günü. Yahu, ben sizlere şimdi bu tepenin Viyana’nın neresine düştüğünü göstermeliyim ki, Hristiyanlık elden gidiyor avazeleriyle buraya akan Cermen ordusu ne yandan gelmiş, derken Leh ordusu bunlara ne yandan eklenmiş, bunlar böyle atmış beş bin kişilik koskoca bir ordu edip Yeniçeri ordusunu ne yandan kovalamış ve Tuna ne yana doğru akacağını nasıl şaşırılmış, şöyle gözlerimizde güzelce canlandırabilelim.” (Ağaoğlu, 2016: 93-94)

Öğretmenlik hayatı Anadolu’nun çeşitli şehirlerinde sürgünler neticesinde geçen Kâmil Kaya, anlattığı tarih derslerinde “tarihin kokusunu” (Ağaoğlu, 2016: 44) aramaktadır. Kentlerin duvarlarında o duvarları ağır taşlarla ören işçileri, kireç kuyularına düşmüş amelelerin hatırasını arar. Tarih savaşlarında yaralananları, ölenleri, iktidar hırsı ile boğdurulan sultanların izini arar. Tarihe tekil insan açısından yaklaşarak onda kaybolmuş kan ve gözyaşı “kokusunu” arar ama bulamaz. Çünkü tarihin kokusu yoktur. Tarihin gölgesinde kalmış küçük, tekil acıların tarih tarafından yutulduğunu söyler. Üstelik bu acıların üstünün kapatıldığını, tarihin bu tortuları yok ettiğini, böyle olunca da sahiciliğini yitirdiğini; romantik ile roman-tik’in hayal gücü ve yazı aracılığıyla el ele vererek tarihi yeniden keşfetmemiz gerektiğini ima eder. (Yalçın-Çelik, 2005: 149)

Sonuç

Yeni Tarihselci anlayış ele aldığı “geçmiş”i tarih söylemini gözeterek kültürel oluşumlara ve zamana göre metinselleştirmeyi amaçlamaktadır. Bunu yaparken ele aldığı tarihî olayın meydana geldiği zaman dilimindeki tarihî arka planı ihmal etmeden resmî tarih kaynaklarının ön plana çıkarmadığı, daha çok arka planda kalmış hatta bu kaynakların önemsiz kabul edebileceği türden ayrıntıları, tuhaf şeyleri; rivayetler, mektuplar, günlükler, rüyalar, biyografiler vb. çerçevesinde ele alarak ön plana çıkartırlar. Bu vesileyle yeni bir tarih uydurmuş olmazlar ancak tarihin edebi türlere yaklaşmasını sağlayarak onun da bir edebî metin gibi hayal gücüyle değerlendirilerek yorumlanmasının önünü açmış olurlar.

Adalet Ağaoğlu’nun tarih öğretmeni olan roman kişisi Kâmil Kaya’nın biyografik anlamda ele alınmasını da bu bağlamda değerlendirmek gerekmektedir. Kişisel özelliği olarak da “hayalci” olma yönünün ön plana çıkarılması yine bu anlayışın “Romantik/Bir Viyana Yazı” romanındaki yansımalarındandır. Kâmil Kaya’nın hayalci kişiliğinin rehberliğinde okurunu tarihte bir yolculuğa çıkaran Ağaoğlu, yol boyunca resmî tarihe ironi ve parodiye dayalı eleştirilerde bulunarak onları “uyutmama” gayreti göstermektedir.

Yeni Tarihsehcilerin ileri sürdüğü “hem tarih yazımı hem de roman bize geçmişi anlatan bir öykü sunmaktadır” görüşü kapsamında “Romantik/Bir Viyana Yazı”na bakıldığında; tarih ve edebiyatın birbirine yaklaştırılmak istendiğini ve roman kahramanı tarih öğretmeni Kâmil Kaya vasıtasıyla ileri sürülen iddialar ile da tarih yazımına dair eleştirel bir yaklaşım getirildiğini görmekteyiz.

Adalet Ağaoğlu, “Romantik Bir Viyana Yazı” romanında tarihin ve yazının metinselliğine dikkat çekerek her iki alanın da kurmaca olduğunu postmodern bir tarzla ve Yeni Tarihselci kuramın görüşleriyle ortaya koyma niyetindedir. Osmanlı tarihine yaklaşım tarzının izlerini de bu niyet çerçevesinde gözlemlemekteyiz. Bu kapsamda Osmanlı tarihinden “malzeme” bulmak amacıyla yararlanılmakta ve bu yararlanma esnasında ironi ve parodi tekniklerinin özellikleri de devreye sokularak Osmanlı, resmî tarih anlayışına tezat oluşturması amacıyla alaycı bir bakış açısı ile “hayal” ettirmek istenmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, Adalet (2016). *Romantik Bir Viyana Yazı*, İstanbul: Everest Yayınları.
- Aktulum, Kubilay (2007). *Metinlerarası İlişkiler*, İstanbul: Öteki Yayınevi.
- Asal, Raşel Rakella (2019, 10 Nisan). “Tarih ve Edebiyat Ortaklığı Bağlamında ‘Romantik Bir Viyana Yazı’” <http://www.edebiyathaber.net/tarih-edebiyat-ortakligi-baglaminda-romantik-bir-viyana-yazi-rasel-rakella-asal/>
- Bahtin, Mihail (2014). *Karnavalın Romanı*, Çev. Cem Soydemir, 2. Basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Barthes, Roland (1970). “Historical Discourse”, *Structuralism: A Reader*, Der. Michael Lane, London: Jonathan Cape Ltd.,
- Carr, E. H. (2011). *Tarih Nedir?*, Çev. Misket Gizem Gürtürk, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Çelik, Yakup (2002). “Tarih ve Tarihî Roman Arasındaki İlişki Tarihî Romanda Kişiler”, *Bilig, Yaz*, Sayı 22, s. 49-68.
- Çiraklı, Mustafa Zeki (2019, 10 Nisan). “Romantik ya da Roman-tik: Adalet Ağaoğlu’nun Bir Viyana Yazında Çok Katmanlı Anlatım, Tarih ve İroni”, <https://www.researchgate.net/publication/322901360>
- Geçikli, Kubilay (2016). “Edebiyatta Yeni Tarihsehcilik”, *CÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Haziran, Cilt: 40, S. 1, s. 173-189.
- Kılıç, Savaş (2008). “İroni, İstihza, Alaysama”, *Cogito*, S: 57, s.143-148.
- Munslow, Alun (2000). *Tarihin Yapısökümü*, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Odacı, Serdar (2010). “Romantik Bir Viyana Yazında Bilinç ve Bilinç Akışı”, *Türkbilig*, S: 19, s. 161-175.
- Opperman, Serpil (2006). *Postmodern Tarih Kuramı- Tarihyazımı*, Yeni Tarihsehcilik ve Roman, 1. Baskı, Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Tekeli, İlhan (1998). *Tarihyazımı Üzerine Düşünmek*, Ankara: Dost Kitabevi Yayınları.
- Yalçın-Çelik, Dilek (2005). *Yeni Tarihsehcilik Kuramı ve Türk Edebiyatında Postmodern Tarih Romanları*, 1. Baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.

Yeşilyurt, Şamil (2009). “Nedim Gürsel’in Romanlarının Yeni Tarihselci Bağlamda Okunması”, Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 4 /1-II Winter, s. 1991.